MULTİKULTURAL MÜHİT VƏ İNSAN HAQLARI

Qloballaşma prosesi ictimai inkişafın unikal və universal dəyərləri özündə birləşdirən xüsusi bir modelinin - Azərbaycan nümunəsinin get-gedə geniş miqyas almasına təkan verdi. Bəşər ruhunun bu təkrarsız mənəvi dəyərinin bütün dünyada yayılmasında və rəğbət qazanmasında Mehriban xanım Əliyevanın rolu əvəzsizdir.

O, UNESCO-nun 60 illiyinə həsr edilmiş "Sivilizasiyalararası dialoq" həftəsi çərçivəsində Parisdə keçirilmiş "Azərbaycan: mədəniyyətlərin və sivilizasiyaların qovuşuğunda" adlı tədbirdəki çıxışında demişdir: "Azərbaycan zəngin mədəni irsi və ənənələri ilə fərqlənən qədim diyardır. Azərbaycan əsrlər boyu sivilizasiyalararası dialoqun aparılmasında mühüm rol oynamışdır. Ölkəmiz Şərqlə Qərbin qovuşduğu məkanda yerləşir. 1918-ci ildə Şərqdə ilk demokratik cümhuriyyət, məhz Azərbaycanda yaradılmışdır. Bu, bütün islam aləmində Avropa tipli ilk parlament respublikası idi. Bununla bərabər, islam ölkələri arasında opera, balet, teatr, qadın məktəbləri, azad mətbuat, kişilər və qadınlar üçün bərabər seçki hüququ ilk dəfə, məhz Azərbaycanda formalaşmışdır. Bu gün Azərbaycan Avropa dəyərlərini qəbul edən və getdiyi yolu tam dərk edən müasir ölkəyə çevrilmişdir. Uğurlu inkişafın mühüm amillərindən biri ondan ibarətdir ki, Azərbaycan dünyəvi dövlətdir, yüksək tolerantlığı ilə fərqlənən ölkədir".

Mehriban xanım Əliyeva mədəniyyətin və biliklərin müxtəlif sahələri arasında, Şərq ilə Qərb arasında yeni perspektivli əlaqələr yaradır.

Ölkəmiz hazırda mədəniyyətlərarası dialoq, dünya mədəniyyətlərinin və sivilizasiyaların qarşılıqlı təsiri məkanına uğurla transformasiya olunur, özünün zəngin təcrübəsini dünya ictimaiyyətinə təklif edir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, bu təcrübənin güclü əsasları vardır. Çünki əsrlər boyu müxtəlif dövrlərdə, müxtəlif ictimai-siyasi quruluşlar çərçivəsində Azərbaycanda bütün xalqlar dözümlülük, tolerantlıq nümayiş etdirmişlər, multikulturalizm şəraitində yaşamışlar. Bu güclü zəmin üzərində Ulu Öndər Heydər Əliyevin düşünülmüş siyasəti nəticəsində müstəqillik dövründə biz bu meyilləri daha da gücləndirdik. Bu gün isə biz öz həyatımızla, öz dünyagörüşümüzlə və öz praktiki addımlarımızla təcrübəmizi dünya birliyinə təqdim edirik.

Ölkəmiz, sözün əsl mənasında, fərqli sivilizasiyaların və mədəniyyətlərin dialoqu və ortaq məxrəc axtardığı məkana çevrilir. Heydər Əliyev Fondunun bu sahədəki fəaliyyəti beynəlxalq aləmdə yüksək qiymətləndirilir. Mehriban xanım Əliyeva tarixi-dini, mədəni abidələrin qorunmasını və bərpasını daim diqqət mərkəzində saxlayır. Fondun maliyyə dəstəyi ilə Bakıdakı Pravoslav və Müqəddəs Məryəm kilsələrində təmir-bərpa işləri aparılmış, yəhudi uşaqları üçün təhsil və mədəniyyət mərkəzinin tikintisinə dəstək verilmişdir. Göründüyü kimi, Heydər Əliyev Fondu təkcə islam dininə aid tarixi-dini abidələrin bərpasına deyil, eləcə də, digər dinlərə məxsus abidələrin də bərpasına qayğı ilə yanaşır. Bunun növbəti əyani sübutu olaraq Bakıda dinlərarası sivilizasiyaların dialoqunun keçirilməsi, eyni zamanda, Azərbaycan xalqının yüzilliklər boyu formalaşmış tolerantlıq ənənəsinin yüksək səviyyədə olmasının göstəricisidir.

Tolerantlıq nümunəsi sayılan Azərbaycan Heydər Əliyev Fondunun xətti ilə Fransanın Versal sarayında nümayiş etdirilən iki abidənin də bərpasına maliyyə yardımı göstərmişdir. Strasburq şəhərinin meri Rolan Ris Heydər Əliyev Fondunun beynəlxalq miqyasda böyük layihələr həyata keçirməsini humanizm və mədəniyyətlərarası dialoq baxımından böyük rolunu qeyd etmiş, bildirmişdir ki, fondun Strasburq Kafedral kilsəsinin şüşələrinin təmirinə ayırdığı maliyyə yardımını səxavətli bir jest və Azərbaycanın Avropanın mədəni irsinə verdiyi layiqli töhfədir. Cənab Ris demişdir: "Azərbaycan Avropa Şurasının üzvüdür. Azərbaycan öz mədəni irsinə diqqət göstərməklə yanaşı, Avropa mədəni irsinə də diqqət və qayğı göstərir. Orta əsrlərdə xristianlığın ən yüksək kilsəsi olan Strasburq Kafedral kilsəsi də Avropa mədəni irsinin bir parçasıdır. Mədəniyyətlərarası və dinlərarası dialoqun inkişafında fəal iştirak edən Heydər Əliyev Fondu beynəlxalq arenada Azərbaycanın müsbət imicinin formalaşması və təşviqinə böyük diqqət göstərir". Bu fikirlər həm də beynəlxalq ictimaiyyətin fondun və onun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın fəaliyyətinə verdiyi qiymət kimi qəbul olunmalıdır.

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü, UNESCO-nun və ISESCO-nun dəstəyi ilə 2008-ci il iyunun 10-11-də Bakıda "Gülüstan" Sarayında "Mədəniyyətlərarası dialoqda qadınların rolunun genişləndirilməsi" mövzusunda keçirilən beynəlxalq foruma dünyanın müxtəlif ölkələrindən 300-dən çox nümayəndə, o cümlədən, bir neçə ölkənin birinci xanımları, ISESCO-nun baş direktoru, UNESCO-nun xoşməramlı səfirləri iştirak etmişlər.

Forumda Mehriban xanım Əliyeva bildirmişdir ki, son 15 ildə alimlər və yazıçılar, din xadimləri və siyasətçilər çox sadə səslənən bir suala cavab axtarırlar: dialoq, yoxsa qarşıdurma? Bu problem bir çox beynəlxalq forumların və konfransların əsas mövzusu olmuşdur: "Zənnimcə, hər bir belə toplantı özlüyündə, dialoq olaraq, müxtəlif ölkələrin və mədəniyyətlərin təmsilçilərini bir araya gətirməklə, böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə görüşlər, ən azı, insanların bir-birini daha dərindən tanımasına, fikir və təcrübə mübadiləsinin aparılmasına xidmət edir. Bu gün biz mədəniyyətlər və sivilizasiyalararası dialoq probleminə qadınların gözü ilə baxmalıyıq, qadın mövqeyini qabartmalıyıq. Qadın olan yerdə həmişə səmimiyyət var, sevgi var, məhəbbət var. Qadın olan yerdə düşmənçiliyə, qarşıdurmaya, nifrətə yer yoxdur. Zənnimcə, qadınlar əzəldən bəri dialoq tərəfdarıdırlar. Məhz ona görə qadın potensialı dialoqun möhkəmlənməsində böyük rol oynaya bilər".

ISESCO-nun baş direktoru Əbdüləziz bin Osman Əl-Tüveycri bildirmişdir ki, qadınlar mədəniyyətlərin dialoqunun inkişaf etdirilməsində çox mühüm rol oynayırlar: "Bunun üçün qadınlar, ilk növbədə, savadlı olmalı, mükəmməl təhsil almalıdırlar. Təhsil dedikdə, biz mədəniyyətlərin dialoqundakı dəyərlərə əsaslanan təhsili nəzərdə tuturuq".

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın xanımı Əminə Ərdoğan hazırda dünyada baş verən proseslərdə qadınların rolunun artdığını deyərək, qeyd etmişdir ki, cəmiyyətin təkanverici qüvvəsi olan qadınların rolunun daha da artması üçün səylər birləşdirilməlidir.

Rusiya Federasiya Şurası sədrinin müavini Svetlana Orlova forumun mövzusunun aktuallığını xüsusi qeyd edərək, bunun cəmiyyətdə qadınların rolunu dəyərləndirməyənlərə tutarlı cavab olduğunu vurğulamışdır.

Argentina vitse-prezidentinin xanımı Marta Kristina Çerutti de Kobos qızlara və qadınlara qarşı diskriminasiya hallarının qarşısının alınması məqsədilə təhsil sahəsində mövcud imkanları daha da genişləndirməyin zəruri olduğunu söyləmişdir.

ABŞ-ın Con Hopkins Universitetinin professoru Frensis Fukuyama qlobal tendensiyaların inkişaf etdiyi cəmiyyətdə qadınların rolunun artdığını vurğulamış, müxtəlif ölkələrdə qadınlara yanaşmada fərqlərin mövcudluğunu diqqətə çatdırmışdır.

Macarıstanın Təhsil və Mədəniyyət Nazirliyinin beynəlxalq məsələlər üzrə dövlət katibi Katalin Boqyay Azərbaycan və macar xalqları arasında tarixən mövcud olan mədəni əlaqələrdən danışmış, Macarıstanın hər zaman dialoq vasitəsilə digər ölkələrlə mədəni mübadiləyə öz töhfəsini verməyə çalışdığını bildirmişdir: "Mədəni diplomatiya cəmiyyətin özəyini təşkil edir. Bu mənada, mədəniyyətlərarası dialoqun daha da yayılması üçün səyləri birləşdimək lazımdır".

Rusiya Elmlər Akademiyası Sosiologiya İnstitutunun Ailə və gender məsələləri şöbəsinin müdiri Tatyana Qurko demişdir ki, Azərbaycanın Birinci Xanımı Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə keçirilən beynəlxalq forum həm bu, həm də digər problemlərin həllində mühüm rol oynayacaq, qadınların rolunun artmasına təkan verəcəkdir.

Böyük Britaniyada nəşr olunan "Şərq Maqazin" jurnalının baş redaktoru Rim Məğribi isə bildirmişdir ki, qadınlar hər zaman mədəniyyətlərarası dialoqda mühüm rol oynamışlar. Lakin tarixən formalaşmış stereotiplər əsasında hərəkət qadınların ailədə davranışına mənfi təsir göstərir. Bu cür tədbirlər mənfi baxışları dəyişdirəcəkdir.

Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunun professoru xanım İrina Kudryaşova təhsil sahəsində çalışan qadınların problemlərinə toxunaraq, qeyd etmişdir ki, siyasi dözümsüzlük, münaqişələr elmə və təhsilə mənfi təsir göstərir: "Bunun qarşısını almaq üçün islam dəyərlərinin sosial həyata göstərdiyi təsir Avropa gənclərinə daha geniş şəkildə öyrədilməlidir. İslam dəyərləri bütün cəmiyyətlərin inkişafının təməlini təşkil edə bilər".

ABŞ-ın Corctaun Universitetinin Avrasiya, Rusiya və Şərqi Avropa Tədqiqatları Mərkəzinin direktoru xanım Ancela Stent qadınların sülhə necə nail olunması istiqamətindəki fəaliyyətinə dair tədqiqatlar aparıldığını qeyd etmiş, qadınların müxtəlif dövlət vəzifələrində çalışmalarının mühüm olduğunu bildirmişdir.

Beynəlxalq forumun yekun sənədi - Bakı Bəyannaməsi qəbul olunmuşdur. Bəyannamədə Azərbaycanın Birinci Xanımı Mehriban Əliyevanın qadınların sivilizasiyalararası dialoqa töhfəsinə həsr olunan forumu keçirmək təşəbbüsü alqışlanmışdır. Bildirilmişdir ki, Bakı Forumu İnsan Hüquqları üzrə Dünya Bəyannaməsinin 60-cı ildönümünə təsadüf edir. Bu da insan hüquqları, mədəniyyət müxtəlifliyi, mədəniyyətlərarası dialoq və gender bərabərliyi arasında əlaqə yaratmaq haqda düşünməyə imkan verir. Bəyannamədə dünya dövlətlərinə münaqişələrin həllində və sülhməramlı proseslərdə qərarların qəbulunda qadınların iştirakının artırılmasına çağırış edilmişdir.

Beynəlxalq səviyyədə tanınmış elmi tədqiqatçıların və mütəxəssislərin iştirakı ilə Bakıda mədəniyyətlərarası dialoqa dair bir neçə möhtəşəm tədbirin, eləcə də, beynəlxalq humanitar forumların keçirilməsi, həmçinin, 2009-cu ildə Bakının "İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı" elan edilməsi ilə bağlı qərar da Azərbaycanın birinci xanımının yorulmaz fəaliyyətinin nəticəsidir.

Fondun təşəbbüsü ilə 2011-ci il aprelin 8-də Bakıda keçirilən "Ümumdünya mədəniyyətlərarası dialoq" Forumunda ölkəmizin Birinci Xanımının nitqindən bir neçə məqamı xatırlatmaq istərdik: "Bu gün hər birimiz çox yaxşı dərk etməliyik ki, biz öz ölkəmizin vətəndaşı olmaqla yanaşı, bəşəriyyət adlı bir ailənin üzvüyük. Qloballaşma prosesi hər birimizi böyük və ümumi bir məkanın sakinlərinə çeviribdir. Bu məkanda insanlararası, dövlətlərarası, xalqlararası dialoq, məhz etik normalar və haqq-ədalət prinsipləri əsasında qurulmalıdır. İndi dünyada həm siyasətdə, həm iqtisadiyyatda hökm sürən qanunlar, əfsuslar olsun ki, ədalətdən və etik normalardan çox uzaqdır. Əgər bu gün biz qlobal etika fərziyyəsi təklif ediriksə, - bu, bəlkə də bu gün, bir növ, utopiya kimi səslənir. Lakin gəlin xatırlayaq ki, bəşəriyyətin bugünkü bir çox nailiyyətləri əsasını vaxtilə, məhz utopiya kimi qiymətləndirilən hərəkətlərdən və fikirlərdən götürür. Vaxtilə qadın hərəkatı, genderlik, bərabərlik hərəkatını başlayanda, çoxları bunu perspektivsiz utopiya kimi qiymətləndirirdi. Lakin bu gün bu sahədə əldə edilən nailiyyətlər belə yanaşmanın yanlış olduğunu sübut edir. Biz bu gün qlobal etikadan danışırıqsa, bu, yenə də elmi bir fərziyyə ola bilər və yenə də burada suallar cavablardan çoxdur. Lakin mən əminəm ki, əgər biz sabahı düşünürüksə, gələcək nəsillər qarşısında öz məsuliyyətimizi dərk ediriksə, biz xalqlararası, millətlərarası münasibətləri, məhz etika və ədalət platformasında qurmağa çalışmalıyıq".

"Mədəniyyətlərarası dialoqda qadınların rolunun genişləndirilməsi" mövzusunda Beynəlxalq Bakı Forumu sivilizasiyalararası dialoq, fərqli mədəniyyətlər arasında ortaq təmas nöqtələrinin tapılması, ümumbəşəri konsolidasiya prosesində qadınların rolunun araşdırılması, bu yönümdə konkret fəaliyyət istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Avropa Şurasına üzv dövlətlərin gender bərabərliyinə həsr olunmuş VII konfransının Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə 2010-cu ilin mayında Bakı şəhərində keçirilməsi müstəqil Azərbaycanın gender siyasəti sahəsində mühüm nəticələrə imza atmış sivil dövlətlər sırasında olduğunu göstərmişdir.

Vahid Ömərov,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb